

ban mind a végtelenből támadnak és a végtelenbe vesznek. Mikor a könyv utolsó mondatával végül megjelöli alap-témáját, ennek hangulata már réges-régen benne él az olvasóban, akivel az író maradéktalanul tudta közölni ér-zéseit.

A regény egészen külön lezárt, élő világ. Huszonöt-harminc különböző ember szerepel benne, úgy áradnak elő Komáromi tollából, mint az ezeregy-éjtszaka csodalámpájából a szellemek, de egy sincs közöttük sablón-figura, mind érdekes egyéniség, aki eleven életet él. Az egyik színesebb, emberibb és megkapóbb, mint a másik. A leg-tökéletesebb talán Mudrony József, a jót nyugtalanul áhító, önmagával elé-gedetlenül töprengő parasztember, akit garázda, erőszakos ösztönei lélekben újra és újra darabokra tépnek. Ugyan-ilyen megkapóan emberi figura a fia is, Mudrony Sanyi, akiben erős értelme és intelligenciája mellett benne él a kamaszkor minden félszesege és nyug-talansága. Pintér Mária, a postamester leánya, fokozatosan kibontakozó női öntudatosságával, csiszolatlan, de ösz-tönösen finom érzékével a legbájosabb irodalmi nőalakok közül való. Az a mód, ahogyan Komáromi a fiútestvér-nek a leányhoz való viszonyát megraj-zolja, észrevétlenül szembeállítva az ifjú szerelmes rajongásával, közvetlen igazságával önmagában véve is mű-remek.

Ugyanígy hatnak a könyv többi alakjai is. Egyik sem jár a végtelenben, nincsenek köztük angyalok és visszataszító intrikusok, mind embe-rek, jószándékokkal és hibákkal, bec-sületes törekvésekkel és gyöngeségek-kel. Mindvégig meglátszik, hogy az ala-kok szeretetben fogantak meg az író lelkében. Bizonyos, hogy hosszú évekig hordozta magában ezeket a figurákat, a Taktaköz, Sárospatak és Verho falu embereit, töprengett rajtuk, simitgatta őket, eligazgatta magában életüket és sorsukat. Hogy azután ilyen közvetle-nül, élettellenesen kerültek ki a lélek me-legágyából a szabadba, az megragadó írásművészet. Komáromi egyik legna-gyobb és legbiztosabb művésze a toll-nak. Kicsiszolt művészet ez, amely az egységes célokat a részletek szépségei-ben elmerülve sem téveszti szem elől, mindig a legpontosabban el tudja érni a tervezett hatást, azt, amit érez, tö-kéletesen át tudja éreztetni a mások-kal is.

Az, amit Komáromi ebben a könyv-

ben megfogott, szinte megfoghatat-lannak látszik: a végtelen, a maga emberi beláthatatlanságában... Ko-máromi művészetének ez sikerült: a könyvnek minden perspektívája a vég-telenbe nyílik. Csöndes, finom hatá-sainak tiszta erejével legjobban talán Dickensre emlékeztet. Annak, aki még frissen hatása alatt áll, benne él han-gulatában, nem jut észbe azon töp-rengenie, hogy vannak-e a regénynek hibái is. Zavartalanul kell örülni ennek az alkotásnak, amely bizonyára mér-földkövet jelent Komáromi János írói pályáján.

Thury Lajos.

Gombos Albin: A grönlandi titok. Re-gényes történet négy részben. (Kiadja a Kir. Magy. Egyetemi Nyomda.) Gom-bos Albin, a Tudományos Akadémia tagja, nevének nemcsak a tudományos, körökben szerzett becsületet, hanem az olvasmánykedvelő ifjúság körében is. Megteremtett egy alakot, Hásas Mu-kiét, a tetőtől-talpig derék fiút, akinek viselt dolgait számos könyvben öröki-tette meg. Ennek a négy részből álló ifjúsági regénynek is ő a hőse. Tárgya pedig egy kis magyar hajónak az útja, amely a háború alatt kiszorulván a fiumei kikötőből, Grönlandba vitorlá-zik, hogy fényt derítsen egy ott állító-lag elhunyt magyar vadász sorsáról. A hajó el is éri célját, de mennyi kalan-don, viszontagságon kell átesnie! Ellen-séges hadihajók állják útját, de a ma-gyar hajósok hol ügyes hajózási műve-letekkel, hol furfangos cselekedésekkel megmentik hajójukat. Majd szemfüles tengeri hatóságok elé kerülnek, de lele-ményességükkel ezeket is kijátszák. Vi-harba jutnak, úszó jéghegyek útjába kerülnek, azonban ezek sem árthatnak nekik. Pedig a hajócskának parancs-noki hídján nem is tapasztalatokban gazdag kapitány áll, hanem egy ser-dülő fiú, aki csak most került ki a ha-jóiskolából. De ez a fiú a mi Hásas Mukink, akiben a gyermeki gyöngéd-ség férfias elszántsággal párosul. A le-gényesség a legderekből tengerészek so-rából való, a hajó utasai pedig a leg-különbözőbb emberi jellemek képvise-lői: valamennyiök jóra való ember, de legtöbbjük komikus jellemű s fél-szességük üdítő vidámságot hoz az iz-galmas helyzetekbe.

A színes romantikának és a komikus elemeknek pompás szövevénye ez a könyv. Igazi értéke azonban még mé-lyebb forrásokból fakad. Léha kalan-dok mesterkéltséggel izgalmai helyett igazi

emberi cselekedeteket látunk magunk előtt leperegni, aggodalomkeltőket és derűseket egymásután, amint maga az egész emberi élet is tragikus és komikus mozzanatoknak egymást felváltó sorozata. Az átlagos ifjúsági regények se kélyes és bántó érzélgőssége helyett erős magyar érzés és mély emberszeretet ömlik el ezen a derűs hangulatú művön, amely a mesemondás ürügye alatt nemes érzelmeket és eszméket támaszt a kis olvasókban, azonfelül sok tudományos és gyakorlati ismeretet lop lelkükbe. Ilyen a valóságos ifjúsági olvasmány: mulattató és tanulságos, de a pedagógiai célzat megvonul az érdekes mese és a színes leírások mögött.

A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda kiadásában jelent meg 4 kötetben. E kötetek bár összefüggnek, külön-külön is élvezetes regények. —n.

Tisza-émlékkönyv. (Gróf Tisza István halálának tizedik évfordulójára írták a Tisza István Tudományegyetem tanárai. Debrecen, 1928. 296 l.) A nagyemberek kultusza voltaképpen modern szellemidézés, de egyben erős bizonyossága is az értékes lelkiesség halhatatlanságának. A kultusz indítékul szolgáló hálás kegyelet sem egyéb, mint egyik atómja az ünnepeit szellemiségnek, melynek további ápolása és tudatosítása az erkölcsi haladás útját egyengeti. Nyilván ez a meggondolás vezette a debreceni egyetem tudós tanárait is, mikor a gondjaikra bízott intézmény névadójának emlékét — a tragikus elmúlás tizedik évfordulóján — ily maradandó formában újították fel.

A tizenegy szép tanulmányt, két arcképet és két levél-facsimilét magában foglaló, ízléses kiállítású mű tartalmi és formai szempontból egyaránt méltó tárgyához. Bevezetésül Verzár Frigyes Tiszának a debreceni egyetem létrejötte körüli buzgó szerepét ismereti, utalva a főiskola birtokában levő muzeális emlékanyagra s a további közlemények adatszolgáltató jelentőségére. Pokoly József *A geszti otthon* címen családtörténeti visszapillantással mutatja be azt a fizikai és spirituális környezetet, mely a maga hagyományos és tudatosan formált állapotával oly döntően befolyásolta a belőle kikerültek későbbi sorsát. Szentpéteri Kun Béla Tiszának egykori nevelőjé-

hez, Géresi Kálmánhoz és iskolatársához, Tóth Istvánhoz írt levelei alapján már a gyermekifjában fölfedezi az érett férfi egyéniségének több becses vonását (szilárd jellem, értelmi erő, gyöngédség, a baráti szeretet mélysege). Ugyanez a szerző másik cikkében a nagy politikusnak a református egyházhoz való viszonyát tárgyalja.

Darkó Jenő szép ünnepi beszédében Tisza etikai eszméinek gyökereit nyomon vizsgálja, megállapítja, hogy azok a stoicizmus s a kereszténység felé vezetnek. Az antik erkölcsi rendszer azonban ő hozzá nem a filozófia, hanem a vallás közvetítésével jutott el; részben családi öröksége is volt, de oly magas fokra fejlesztése már egyéni érdeme. Etikai alkatának főértéke különben rajongó hazaszeretete, mely valósággal szenvedélyig fokozódott benne s egész köztevékenységét irányította.

Barabási Kun József Tisza liberalizmusáról és szociális érzéséről ír. Azt hangsúlyozza, hogy a liberalizmus nemzeti irányú, keresztényjellegű volt s a reformkorszakbeli nemes hagyományok folytatása; szociális érzése is keresztény életfelfogásának szükségszerű alkotórésze. Illyefalvi Vitéz Géza közgazdasági és pénzügyi értekezéseit, Baranyai Béla pedig Tisza egyetlen történelmi tanulmányát (Sadawától — Sedánig) teszi vizsgálat tárgyává. Igen érdekes Baranyai másik cikke is, melyben a külföldi emlékiratíróknak (Czerin, Margutti, Conrad, Kraus, Cramon, Erzberger, Naumann, Dumaine, Poincaré) az egykori magyar miniszterelnök háborús szerepére vonatkozó nézeteit állítja egybe. Jellemző adatokban gazdagok még Zsigmond Ferenc és Pap Károly tanulmányai. Amaz idézetekkel hitelesített, széleskörű tájékozottsággal s igen élvezetes módon fejtegeti, mit jelentett Tiszára nézve az irodalom, továbbá hogy milyen visszhangja támadt a nagy államférfiú közéleti szerepének a költészetben. Pap Károly viszont finom elemzéssel hívja fel a figyelmet Tisza háborús leveleinek ünnepi élményt és nemzetnevelő értéket nyújtó fontosságára. Mint e rövid tájékoztatóból látni a sokszempontú, szép kötet egész monografiát pótol s becsúszással, jófajslúlyú fejezeteivel hatásosan szolgálja a jeles munkatársaktól kitűzött célt.

Baros Gyula.